

Geolog ze Lwowa, profesor Andrij Bogucki, nowym członkiem zagranicznym Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie

Na Walnym Zebraniu członków Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie w czerwcu 2008 r. nowym jej członkiem zagranicznym został wybrany profesor Andrij Bogucki, geolog, geograf i geomorfolog Uniwersytetu im. I. Franko we Lwowie (Ukraina).

Profesor dr Andrij Bogucki, świętujący właśnie 48 lat pracy naukowej, urodził się w 1938 r. w Beresteczku na Wołyniu, niewielkiej miejscowości, która jest jednak bardzo znana z powodu jednej z największych bitew europejskich XVII w., jaką Polacy stoczyli z wojskami Bohdana Chmielnickiego w dniach od 28 do 30 czerwca 1651 r. Jego ojciec był polskiego pochodzenia, trudnił się bednarstwem. Studia geologiczne i całą swą pracę naukową Andrij Bogucki związał ze Lwowem, początkowo z tamtejszą politechniką, ale wkrótce potem z uniwersytetem lwowskim. Obecnie od lat jest profesorem geomorfologii i paleogeografii na Wydziale Geograficznym Uniwersytetu im. Iwana Franko we Lwowie.

Kariera zawodowa A. Boguckiego od początku jest związana z badaniami nad rekonstrukcją środowiska przyrodniczego Ukrainy i południowo-wschodniej Europy w czwartorzędzie. Badacz ten wyraża opinię, że studia plejstoceny i paleogeograficznych podstawach, a ponieważ najpełniejsza dokumentacja zdarzeń przyrodniczych plejstocenu i ciągłość zapisu zmian klimatycznych tego okresu są domeną peryglacjalnych serii lessowo-glebowych, to od zarania jego pracy badawczej priorytetem badań naukowych były profile lessowe. Zagadnieniom genezy i stratygrafii lessów oraz osłonięciu budowy pokryw tych utworów jest poświęcona niemal połowa Jego dorobku naukowego. Jego doświadczenie zawodowe ma solidne podstawy terenowe. Jako młody człowiek podczas kolejnych sezonów letnich przemierzał na piechotę rozległe obszary Wyżyn Wołynia i Podola — regionów uważanych za klasyczne obszary występowania lessów. Zna dosłownie wszystkie naturalne i sztuczne odsłonięcia tych utworów,

Ryc. 2. Prof. A. Bogucki podczas XIV seminarium terenowego z cyklu Stratygraficzna Korelacja Lessów i Osadów Lodowcowych Polski i Ukrainy, pt. *Studia interdyscyplinarne nad lessami — problemy metodyczne*, Sandomierz, wrzesień 2006

preferuje zresztą ich badanie na rozległych ścianach odkrywek, sztuki ich przygotowania nauczywszy się od archeologów.

Andrij Bogucki zbadał i opisał ponad 2000 profili czwartorzędowego wołyńskiego Polesia, Wołynia, Podola, Podkarpacia i Zakarpacia. Kilka z nich, pochodzących tak z obszaru zlodowaczonego w czwartorzędzie, jak i ze strefy peryglacjalnej Ukrainy (np. Równe, Horochów, Korszew, Bojanice, Halicz) stało się stratotypami i jako takie weszły do literatury światowej. Wśród nich szczególną pozycję zajmują profile, w których stwierdzona została granica paleomagnetyczna Brunhes/Matuyama (Skała Podolska, Zagwizdja, Karolewo). Obecnie lessy zachodniej części Ukrainy można uznać za jedne z najlepiej rozpoznanych na terytorium tego kraju, a także Europy Środkowej. Można także z pełną odpowiedzialnością powiedzieć, że profesor stworzył lwowską szkołę badania lessów, a do najważniejszych Jego osiągnięć naukowych w tej problematyce zaliczyć trzeba:

- ❑ ustalenie pełnego profilu stratygraficznego lessów zachodniej Ukrainy i określenie ich wieku metodami fizycznymi oraz opracowanie inżyniersko-geologicznego schematu tych utworów na podstawie szczegółowych badań dziesiątków profili;
- ❑ ściśle powiązanie warunków sedymentacji lessu ukraińskiego ze środowiskiem peryglacjalnym poprzez precyzyjne stwierdzenie i genetyczny opis sekwencji struktur peryglacjalnych w tym utworze;
- ❑ korelację stratygrafii lessu zachodnioukraińskiego z lessem europejskim;
- ❑ rekonstrukcje paleogeograficzne obszaru Ukrainy w plejstocenie, jako tła dla badań paleolitu.

Prócz tematyki ściśle lessowej A. Bogucki podejmuje inne zagadnienia z dziedziny nauk o Ziemi. Prowadzi róż-

Ryc. 1. Prof. A. Bogucki w czasie badań na lessowym paleolitycznym stanowisku wielokulturowym w Wielkim Hlyboczku koło Tarnopola w październiku 2007. Obie fot. M. Łanczont

ne badania geologiczne — m.in. opracował mapę genetycznych typów osadów czwartorzędowych wyżyny wołyńsko-podolskiej oraz badania geomorfologiczne — w tym zakresie zajmując się procesami geomorfologicznymi (wietrzenie, kras, osuwiska, sufozja) i konkretnymi typami rzeźby (lodowcowa, denudacyjna, akumulacyjna, postkriogeniczna) oraz interesuje się rolą tektoniki w kształtowaniu rzeźby terenu. Warto wspomnieć, że swoją wiedzę na temat specyfiki rzeźby i procesów peryglacialnych profesor poszerzał i ugruntowywał uczestnicząc w licznych ekspedycjach geologicznych, m.in. na Syberii, Półwyspie Kolskim, na dalekim wschodzie Rosji. W zakresie ekologii podejmował badania stanu gleb Rostocza oraz procesów geomorfologicznych indukowanych działalnością człowieka; tego typu badania realizowane były głównie w basenie Zachodniego Bugu, pojezierza Szackiego i w rejonach górniczo-przemysłowych zachodniej części Ukrainy.

Wyniki swych badań Andrij Bogucki przedstawił w ponad 400 pracach, z czego blisko 350 jest opublikowanych, a z tego ponad połowa w językach obcych. Znaczna ich część wydana została poza Ukrainą, przede wszystkim w Polsce, ale także Francji, Kanadzie, Szwecji, Wielkiej Brytanii i in., w tym w czasopismach znajdujących się na liście filadelfijskiej. Wśród nich znajduje się kilka obszernych publikacji naukowo-dydaktycznych.

Profesor stale podkreśla, że podstawowym kluczem do rozwiązywania złożonych problemów naukowych jest szeroka, interdyscyplinarna współpraca naukowa i tej współpracy nadaje znaczenie i ton szczególnie. Ma bardzo szeroki krąg współpracowników w tematyce czwartorzędowej, a także trzeciorzędowej na Ukrainie i zagranicą. Jednak to współpracę z uczonymi polskimi A. Bogucki uważa za swą misję życiową, niemal równą misji naukowej. Od wielu dziesięcioleci trwa wspólna działalność naukowa z badaczami z Polski, zwłaszcza z Instytutu Nauk o Ziemi UMCS w Lublinie, Wydziału Geologii UW, Instytutu Nauk Geologicznych PAN w Warszawie, Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie, jak również z oddziałów Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania oraz Instytutu Archeologii PAN w Krakowie, z uniwersytetów w Szczecinie i Wrocławiu itd. W ostatnich latach współpraca rozwijała się tak w ramach umów między instytucjami, jak i ministerialnych grantów badawczych, do realizacji których były i są powoływane duże polsko-ukraińskie zespoły, integrujące badaczy z dziedziny nauk o Ziemi z ośrodków polskich i ukraińskich. Tych projektów tylko w ostatnich latach było wiele (około 10) i dotyczyły one różnej problematyki. Intensywności tej współpracy dowodzi szeroki wachlarz i liczba wspólnych prac naukowych. Bodaj najwięcej ich powstało we współpracy (stan aktualny) z: Marią Łanczont — 107, Józefem Wojtanowiczem — 53, Leszkiem Lindnerem — 33, Romanem Racinowskim — 24, Teresą Madeyską — 23, Romanem Chlebowskim — 15, Jerzym Nawrockim — 13, Maciejem Bąblem — 11. Warto wspomnieć, że część z przytoczonych wyżej stratotypowych profili czwartorzędu została opracowana przy współudziale polskich badaczy.

Współpraca z naszym krajem wyraża się nie tylko w wieloletnich, wspólnych badaniach terenowych. Młodzi pracownicy nauki, zachęcani życzliwym stosunkiem profesora Boguckiego i jego pomocą, podejmują tematy prac wiążących się terytorialnie z Ukrainą, z różnych dziedzin nauk przyrodniczych, od problemów krasu gipsowego i kredy piszącej po analizy wieku osadów czwartorzędo-

wych, od zagadnień eolicznych (lessowych, wydmowych) po analizę rzeźby w świetle GIS. Problematyka jest więc niezwykle rozległa. Korzystają na tej współpracy także studenci z UMCS, realizując prace magisterskie na terenie Ukrainy.

Szczególne znaczenie ma czynny udział prof. Boguckiego w odbywających się cyklicznie polsko-ukraińskich seminariach terenowych poświęconych korelacji lessów i osadów glacialnych Ukrainy i Polski. Początkowym impulsem do wspólnych badań była umowa o współpracy zawarta pomiędzy Komitetem Badań Czwartorzędowego Ukrainy, czyli jeszcze w czasach istnienia Akademii Nauk Ukraińskiej Republiki Radzieckiej. Tych seminariów odbyło się już kilkanaście. Pierwsze spotkania odbywały się co dwa lata, na zmianę na terenach obu państw, z udziałem ze strony polskiej różnych ośrodków naukowych. Trzeba powiedzieć, że na początku, tj. w latach 80. XX w., organizacja seminariów na terytorium Ukrainy wiązała się z wielkim wysiłkiem i pokonywaniem rozlicznych trudności tak formalnych jak logistycznych, którym A. Bogucki stawiał czoła z ogromnym poświęceniem. W ostatnich latach seminaria odbywają się niemal co roku, a ich pokłosiem są monograficzne opracowania regionalne, przygotowane tak przez stronę polską, jak i ukraińską, i bardzo często ze współudziałem prof. A. Boguckiego.

Najściślejsze, trwałe i długoletnie związki naukowe łączą profesora z ośrodkiem lubelskim. Ich osią przewodnią jest wspólna tematyka i sąsiedztwo obszarów badawczych, ale także wieloletnia przyjaźń. Współpraca ta rozpoczęła się przed laty od nawiązania kontaktu z prof. Henrykiem Maruszczakiem, ówczesnym kierownikiem Zakładu Geografii Fizycznej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, ale wkrótce potem została utrwalona i poszerzona przez prof. Józefa Wojtanowicza i wreszcie, już od ponad 10 lat, przez prof. Marię Łanczont, zwłaszcza w zakresie szeroko pojmowanych kompleksowych badań lessu i rekonstrukcji paleogeograficznych. Zostało to docenione przez Senat Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie, który w 2006 r. nadał prof. Boguckiemu tytuł honorowego Profesora tejże uczelni.

Andrij Bogucki ma szczególnie dobry stosunek do Polaków i Polski. Szczerść i otwarte ku nam serce są tego podstawą. Autorzy niniejszej wiadomości mieli i mają nadal sposobność poznawać Jego wielką pasję badawczą i zaangażowanie. Wspólne ekspedycje terenowe, świetnie przygotowane przez profesora, są zawsze autentyczną „przygodą naukową”, a także niebywałą okazją do poznania pięknych zakątków Ukrainy, położonych z dala od uznanych szlaków oraz do spotkań z niezwykle ludźmi, w tym z Polakami. Te ekspedycje terenowe przeważnie mają ściśle polowy charakter i często uczestniczy w nich — co trzeba podkreślić, bo świadczy to o pasji dydaktycznej prof. A. Boguckiego — lwowska i lubelska młodzież akademicka, zdobywając wiedzę i doświadczenie. Nieodłącznymi atrybutami tych wypraw są noclegi w terenie, niejednokrotnie organizowane w niewielkich wiejskich szkołkach oraz posiłki szykowane zawsze przy ognisku, ze znakomitą herbatą w okopconym czajniku. Wszystkie te widoki i przeżycia stanowią o tej najważniejszej ze spraw — naszej przyjaźni.

Maria Łanczont, Józef Edward Mojski